

Väsentliga utmaningar

Samråd i Södra Östersjön

Titel: Väsentliga utmaningar, Samråd i Södra Östersjön
Utgiven av: Vattenmyndigheterna i Sveriges fem vattendistrikt
Ansvarigt distrikt: Södra Östersjöns vattendistrikt
Diarienummer: 537-9191-2024
ISSN-nummer: 0348-8748
Utgivningsår: 2024
Upplaga: Endast digital utgåva
Omslagsbild: Foto Mostphotos, Illustration Rebecca Elfast

Förord

Vatten är livsviktigt. Det vet vi alla, men trots det behandlas inte alltid vattnet som den värdefulla resurs det faktiskt är.

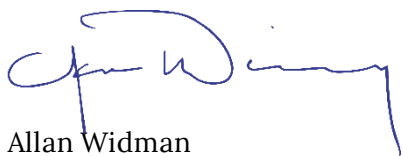
Det här samrådet är ett steg på vägen mot förvaltningsplaner och åtgärdsprogram för vatten som ska träda i kraft 2027. Här hittar du utmaningar som Vattenmyndigheten i Södra Östersjöns vattendistrikt ser att olika aktörer behöver fokusera på fram till dess.

Vill du påverka inriktningen på arbetet? Svara gärna på frågorna vi ställer i kapitel 1.3. Vi behöver ditt svar senast den 30 april 2025.

De utmaningar som vattenmyndigheten har valt att lyfta fram här baseras på erfarenheter från nästan 20 års arbete med vattenförvaltning. Särskilt samverkan, myndighetsdialoger, och kommuners och myndigheters åter-rapportering om deras åtgärdsarbete har gett oss mycket. Vi har alltså en bra bild av vad som krävs för att nå miljö-kvalitetsnormerna för vatten. För varje åtgärdsprogram har bilden blivit klarare – att många delar av samhället har ansvar och behöver agera tillsammans för bättre vatten.

Samhällsutvecklingen leder till större behov av vatten i olika verksamheter, samtidigt som den samlade påverkan på vattenförekomsterna ökar. Det blir allt viktigare att vatten förvaltas ansvarsfullt.

Kalmar, den 1 november 2024

Allan Widman
Landshövding Kalmar län och
Vattendelegationens ordförande

Irene Bohman
Vattenvårdsdirektör, Södra
Östersjöns vattendistrikt

Innehåll

VÄSENTLIGA UTMANINGAR	1
FÖRORD	3
1. SAMRÅD PÅ VÄG MOT BÄTTRE VATTEN	6
1.1. Två samråd i ett	6
1.2. När jobbet är gjort	7
Återhämtningen kan ta tid	7
Men i vissa fall går det fortare	7
1.3. Målet: hållbar vattenanvändning	8
1.4. Lämna synpunkter före 30/4	8
Frågor vi önskar svar på	9
1.5. Fokusera på åtgärderna	10
Vissa synpunkter har vi mindre nytta av	10
2. SAMHÄLLET BEHÖVER VATTEN, ÄVEN I KRIS	13
2.1. Bra vatten för god beredskap	14
2.2. Data, en skyddsvärd resurs	15
2.3. Samverkan i ständig utveckling	15
2.4. Utvecklingsbehov: Beredskap	16
3. VATTENUTMANINGAR SOM BEHÖVER ÅTGÄRDAS	17
3.1 För mycket eller för lite vatten	17
Klimatanpassningsåtgärderna påverkar vatten	17
Helhetsperspektiv i avrinningsområden	18
Fortfarande problem med torka och vattenbrist	19
Utvecklingsbehov: Torka och översvämning	19
3.2 Övergödning är största utmaningen trots åtgärder	20
Tillsyn och provning är viktiga verktyg	20
Utvecklingsbehov: Övergödning	21
3.3 Miljögifter även i dricksvatten	21
Fler analyser av PFAS	22
Utvecklingsbehov: Miljögifter	23
3.4 Fysisk påverkan i vattendragen	23
Utvecklingsbehov: Fysisk påverkan	24

4. ÅTGÄRDerna GÅR FÖR SAKTA	25
4.1 Den samlade påverkan är stor	25
4.2 Mer åtgärdsarbete behövs	25
4.3 Hinder för att genomföra åtgärdsprogrammen	26
Irrelevanta eller ottydligt formulerade åtgärder	26
Styrning som fungerar otillfredsställande	27
Kunskaps- eller informationsbrist	27
Bristande samverkan och samarbete	28
Planering inom avrinningsområden saknas	28
Resurser saknas	29
Stödsystemen för fysiska åtgärder brister	29
4.4 Vad krävs för att fler åtgärder ska bli genomförda?	31
5. ARBETSPROGRAM MED TIDPLAN FRAM TILL 2027	32
5.1 Delta i vattenarbetet	32
5.2 Samråd	32
6. PÅGÅENDE ARBETE INFÖR NÄSTA SAMRÅD	34
6.1 Kartläggning och analys pågår nu	34
6.2 Extra översyn av MKN	34
6.3 Miljökvalitetsnormer efter 2027	35
6.4 Arbete med dricksvatten	36
6.5 Invasiva främmande arter	36
6.6 Brunare vatten	36
7. MER ATT LÄSA	37
7.1 Översiktlig information på webben	37
7.2 Stöd för arbetet	37
7.3 Publikationer i urval	38
7.4 Lagstiftning och vägledning	38
7.5 Detaljerad information i VISS	39
8. REFERENSER	40

1. Samråd på väg mot bättre vatten

Sedan vattendirektivet (2000/60/EG) trädde i kraft har samhällets arbete för bättre vatten blivit synligare, men också mer komplext. Ju mer vi förstår av problemen – och lösningarna – desto tydligare blir det att mycket arbete återstår, av många inblandade trots att åtgärdsarbetet pågår på bred front.

Det finns många goda exempel på att vattenförvaltningsarbetet går framåt i distriktet, mot en framtid där stora delar av jobbet är gjort. Här i samrådsunderlaget nämner vi ett par projekt där avrinningsområdesperspektivet, samverkan och synergieffekter varit i fokus. Viktiga åtgärder genomförs, men tyvärr går det samlade åtgärdsarbetet för långsamt.

Inför kommande åtgärdsprogram har vattenmyndigheten identifierat ett antal hinder som behöver överbryggas för att åtgärdsarbetet ska nå ända fram. Vi ser att framtidsbilden – där miljö kvalitetsnormerna är uppfyllda – är fullt möjlig att nå om hindren kan lösas upp.

Under det här samrådet vill vi ta del av dina tankar kring frågorna i avsnitt 1.3. Håller du med oss?

1.1. Två samråd i ett

Samrådet genomförs enligt vattenförvaltningsförordningens bestämmelser: Vattenmyndigheten ska upprätta ett arbetsprogram där vi redogör för planerade samråd och en översikt över väsentliga frågor som rör förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön, innan nya förvaltningsplaner träder i kraft (Vattenförvaltningsförordning (2004:660) 5 kap 3–4 §§).

I kapitel 5 hittar du en kortfattad version av arbetsprogrammet. En utförligare version finns på vattenmyndigheternas webbplats: [Tidplan fram till 2027 | Vattenmyndigheterna](#)

Övriga delar av detta samrådsdokument utgör en så kallad översikt över väsentliga frågor för Södra Östersjöns vattendistrikt.

Beslut om samråd, förvaltningsplaner, åtgärdsprogram och miljö kvalitetsnormer fattas av distriktets vattendelegation som är utsedd av regeringen.

1.2. När jobbet är gjort

Hur ser det ut när miljö kvalitetsnormerna är uppfyllda? Vattenmyndigheten ser en framtid där industrier, jordbruk, markägare, elproducenter, kommuner och hushåll alla har tagit sitt ansvar för att varken överutnyttja eller förorenavattnet. Där smarta bevattningssystem och återanvändning av vatten är en självklar del av samhällets infrastruktur. Där tillförseln av förorenande och övergödande ämnen är minimerad, vattentillgången är i balans, inhemska fiskar och andra arter kan fortplanta sig till livskraftiga bestånd, alla försurade områden kalkas tillräckligt och så vidare. Kort sagt, åtgärderna är genomförda fullt ut i hela vattendistriktet, men vattentillgångarna kan fortfarande användas för samhällets behov och bidra till både utveckling och god beredskap för eventuella störningar.

Men hur påverkar åtgärdskraven själva vattenmiljöerna och de verksamheter som finns i närheten? Svaret är: Ganska olika. Alla sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten har till att börja med olika stora problem och därför är behoven av åtgärder olika för att kunna nå miljö kvalitetsnormerna. Och när normerna nås kan det ändå innebära olika kvalitet eftersom det kan finnas undantag från god vattenstatus av olika skäl. Alla sådana undantag är väl avvägda mot viktiga samhällsintressen och samhällsekonomiska konsekvenser (Vattenmyndigheterna, 2024c).

Återhämtningen kan ta tid

När samhället har minimerat utsläppen av föroreningar och sanerat områden med giftiga jordlager eller sediment kommer vattnet i sjöar, vattendrag, grundvatten och kustområden att vara mer användbart för olika verksamheter och inte skadligt för växter, djur och människor. Både yt- och grundvatten blir lättare och säkrare att rena till dricksvatten.

Men vissa föroreningar kommer vi att få dras med länge än. Det handlar till exempel om PFAS, dioxiner, bekämpningsmedel, läkemedelsrester och näringsämnen som leder till övergödningssproblemen. Även om tillförseln av gödande ämnen avstannar kommer det att ta lång tid innan vattenmiljöerna har återhämtat sig och vi slipper frekventa algblomningar. Miljö kvalitetsnormer med tidsfrist för naturlig återhämtning kan ge en indikation på hur lång tid det kan ta innan målet är nått.

Men i vissa fall går det fortare

När det kommer till vattenuttag och fysiska förändringar som att skapa fiskvägar eller på annat sätt återskapa miljöer i vattendragen kan återhämtningen däremot komma fort. Redan efter något eller några år kan fiskar och andra arter hitta upp i vattendragen. Det påverkar förstås också andra, mer stationära arter där det genetiska utbytet stärker populationerna.

1.3. Målet: hållbar vattenanvändning

Sammantaget kommer sjöar, vattendrag och kustvatten som nått miljökvalitetsnormerna att ha bra vattenkvalitet, tillräcklig kvantitet och fungerande ekosystem. Samhällets behov av vatten är därmed säkerställt och vi har marginal att möta även storskaliga förändringar som mer frekventa torrperioder och översvämningar, större behov av inhemsk livsmedelsproduktion och annat som klimatförändringar och det nya säkerhetsläget kan medföra.

Miljökvalitetsnormerna fungerar som en basnivå eftersom de visar den lägsta kvalitet och kvantitet som vattnet behöver ha för att vår mänskliga användning ska vara långsiktigt hållbar och genom att försämring är otilåten. Vattenmiljöerna kan då i ännu högre grad ge oss viktiga ekosystemtjänster i form av livsmedelsförsörjning, vattenrening och klimatreglering. Återställda ekosystem kan också gynna friluftslivet vilket är positivt för folkhälsan. Det är balans mellan mänsklig vattenanvändning och naturens behov.

Miljökvalitetsnormerna ses över vart sjätte år så att de avspeglar den aktuella statusen i våra vatten och tar hänsyn till samhällets behov. Därmed kan de också ändras med hänsyn till exempelvis klimatförändringar eller hur samhället utvecklas. Åtgärderna är redskapen för att nå miljökvalitetsnormerna. I Södra Östersjöns vattendistrikt gäller både Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 och Delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist 2022–2027.

Samrådet om väsentliga vattenutmaningar i Södra Östersjöns vattendistrikt är ett steg på vägen inför nästa förvaltningsplan, åtgärdsprogram och reviderade miljökvalitetsnormer för vatten 2027–2033. Vi tar tacksamt emot dina synpunkter med sikte på den hållbara vattenframtiden.

1.4. Lämna synpunkter före 30/4

Vill du bidra i arbetet med att möta distriktets vattenutmaningar och överbrygga hindren för fler genomförda åtgärder? Lämna dina synpunkter till vattenmyndigheten i Södra Östersjöns vattendistrikt under samrådet som pågår fram till den 30 april 2025.

På vattenmyndigheternas webbplats finns information om hur du går till väga [Samrådsinformation Södra Östersjön](#). Vi ser helst att du svarar digitalt i vårt svarsformulär, men vi tar även emot skriftliga svar på andra sätt. Däremot kan vi inte ta emot muntliga synpunkter.

Vattenmyndighetens mål med samråd om Väsentliga utmaningar i Södra Östersjöns vattendistrikt är att få in synpunkter på om det finns mer vi kan göra för att komma till rätta med de viktigaste vattenutmaningarna i

distriktet. Vi tror att en viktig nyckel är att överbrygga de hinder för åtgärds genomförande som vi har identifierat. Håller du med? Vad kan du göra? Hur kan vi stötta dig och din organisation i arbetet?

Under samrådet har alla möjlighet att framföra åsikter och synpunkter, men vi är särskilt nyfikna på vad regionala aktörer – främst länsstyrelser, kommuner och vattenråd – har att framföra om hur arbetet kan utvecklas. Även branschorganisationer, lokala verksamheter och markägare kan ha kunskaper, erfarenheter och idéer som är betydelsefulla också i ett större geografiskt perspektiv.

Vi tar emot och hanterar alla synpunkter vi får in och sammanställer resultatet i en särskild rapport efter samrådets slut. Men dokumentet du läser nu reviderar vi inte. Samrådsresultatet leder istället ofta till att vi förtydligar, ändrar eller prioriterar om i vårt fortsatta arbete inför nästa sexåriga förvaltningscykel och i samarbetet med övriga vattenaktörer. På så sätt bidrar du till att vattenförvaltningsarbetet i olika delar av samhället blir ännu bättre.

Frågor vi önskar svar på

Du kan bidra till att möta distriktets vattenutmaningar genom att du eller din organisation svarar på:

1. Vad behövs för att du eller din organisation ska kunna prioritera vattenutmaningarna i kapitel 2 och 3 i än högre grad?
2. Vilka åtgärder för att undvika översvämningar ser du och din organisation bör prioriteras? Har ni förslag på hur översvämningssåtgärder bättre kan integreras i åtgärdsprogrammet?
3. Hur bör Delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist utvecklas för att din organisation ska kunna genomföra åtgärderna?
4. På vilket sätt kan vattenmyndighetens underlag, information och åtgärdsförslag förbättras så att det underlättar för fler åtgärder att bli genomförda?
5. Håller du och din organisation med om de identifierade utvecklingsbehoven i kapitel 2 och 3? Hur kan din organisation bidra till utvecklingsbehoven?
6. I kapitel 4 redovisar vattenmyndigheten en rad hinder som vi ser behöver överbryggas för att fler åtgärder ska bli genomförda. Vad krävs för att du eller din organisation ska kunna överbrygga hindren och genomföra fler åtgärder? Vad kan du eller din organisation bidra med för att det ska ske?

1.5. Fokusera på åtgärderna

Det finns fortfarande brister i vattenförvaltningsarbetet som medför att åtgärder genomförs i för liten omfattning för att det ska vara möjligt att nå målen (miljökvalitetsnormerna) (Vattenmyndigheterna, 2024g) I det här samrådsmaterialet belyser vattenmyndigheten bristerna och de hinder vi identifierat för att åtgärdsprogrammet ska kunna genomföras fullt ut. Där vi kan, föreslår vi också vad som behöver förbättras. Det är här vi behöver dina synpunkter.

Men det finns förstås fler utmaningar än de vi beskriver i kapitel 2–4 och mycket arbete pågår redan inom vattenmyndigheten och hos andra vattenaktörer. Miljöproblem, ansvarsfördelning och lösningsförslag har beskrivits förut. Vi har tagit fram prioriteringsverktyg, informationsmaterial rapporter och liknande att fördjupa sig i. Detta tillsammans med länkar till information på vattenmyndigheternas webbplats har vi samlat i kapitel 7.

Vattenförvaltningsarbetet består förstås av mer än åtgärder. Det omfattar underlag för bedömningar och beslut, analyser av både naturvetenskapliga och samhällsekonomiska data, metodutveckling för bättre och mer enhetliga bedömningar landet över, systemutveckling för att på bästa sätt göra vatteninformationen tillgänglig för övriga samhället, dialog och samverkan med aktörer på alla nivåer i samhället och mycket mer. Mycket av det här arbetet har pågått och förbättrats successivt under lång tid. Men tar det stopp när åtgärderna ska genomföras kommer förvaltningsarbetet aldrig leda till bättre vatten.

Vissa synpunkter har vi mindre nytta av

Det finns också utmaningar i vattenförvaltningssystemet som ligger utanför vattenmyndighetens mandat. Samrådssynpunkter som handlar om detta kan vi därmed inte hantera på annat sätt än att skicka dem vidare till de som ansvarar. Det handlar om:

Sveriges vattenlagstiftning på kort sikt

Vatten berör stora delar av samhället och lagstiftning som direkt eller indirekt berör vattenfrågor finns på många håll. Det är Riksdagen som stiftar de svenska lagarna som många andra aktörer sedan har ansvar för att genomföra. Sverige har heller inte en enskild myndighet som planerar och genomför arbetet enligt vattendirektivet. Många aktörer ska hjälpas åt och göra sin del av vattenförvaltningsarbetet – ta fram data och underlag, bistå med vägledning och bedömningar, genomföra åtgärder och följa upp effekterna. Vattenmyndigheten kan föreslå hur arbetet kan genomföras och vilka aktörer som behöver samarbeta med varandra. Men kortsiktigt kan vi inte påverka vattenlagstiftningen.

Åtgärdsprogram per distrikt kommer fortsätta att riktas till myndigheter och kommuner

Vattenmyndighetens mandat består av att ta fram åtgärdsprogram för vattendistriktet (6 kap 1§ VFF) med styrmedelsåtgärder riktade till myndigheter, länsstyrelser, regioner och kommuner. Det finns idag inget som tyder på att det svenska vattenförvaltningssystemet kommer att förändras. Därför kommer nästa åtgärdsprogram också riktas till myndigheter och kommuner, även om innehållet ska utvecklas.

Därigenom ska myndigheter och kommuner genomföra åtgärderna i åtgärdsprogrammet så att miljö kvalitetsnormerna kan följas (5 kap 11 § miljöbalken).

Mer detaljerade åtgärdsprogram, till exempel per län eller kommun, behöver i stället utformas av andra aktörer så att de krav som ställs på fysiska åtgärder i miljön anpassas till de lokala förutsättningarna.

Finansiering av åtgärder hos myndigheter och i miljön

Vattenmyndigheten beslutar inte om finansiering av varken myndigheters och kommuners åtgärder, eller resurser för finansiering av fysiska åtgärder i miljön. Myndigheter och kommuner ska kunna finansiera sina uppdrag genom prioriteringar eller genom att äska mer medel från staten.

När det gäller fysiska åtgärder i miljön är det en grundläggande princip att förorenaren ska betala åtgärder i miljön, men ibland saknas möjligheter att peka på en förorenare. Det kan vara historisk påverkan då ingen verksamhetsutövare längre är aktiv eller där många aktörer bidrar till en mer diffus påverkan. I sådana fall går staten in med medel som kan användas för att genomföra åtgärder.

Åtgärdsgenomförandet baseras på frivillighet i Sverige. Bidrag söks inte alltid i den utsträckning som behövs eller i de områden där insatser borde prioriteras (Vattenmyndigheterna, 2024g).

Vattenmyndigheten kan inte besluta om utökad miljöövervakning

Vattenförvaltningsarbetet baseras på stora mängder data. Vi hämtar data från nationell och regional miljöövervakning, som visar tillståndet i miljön, i vilken grad olika verksamheter påverkar vattenkvalitet, flöden och liknande. Den visar också effekterna på vattenekosystemen. Utan väl fungerande miljöövervakning är det svårt att veta om rätt åtgärder utförs på rätt plats och om de har avsedd effekt.

Sveriges miljöövervakning är i flera fall unik med långa sammanhängande tidsserier som i vissa avseenden ger en bra bild över utvecklingen i miljön. Men tyvärr är många av dataresultaten svåra att använda för vattenförvaltningens syften – systemet skulle vara betjänt av mer data från både miljöövervakning och verksamhetsutövare.

Behoven av data ökar ständigt - nu senast genom att Vattenmyndigheten fått uppdrag att riskbedöma råvatten enligt det nya Dricksvattendirektivet (2020/2184). Trots det kan vattenmyndigheten inte besluta om mer miljöövervakning. Vi är beroende av att andra övervakar vattnet: relevanta ämnen på rätt ställen, med rätt metoder.

Samordningen av datasystem och dataflöden behöver förbättras

Vattenförvaltningen behöver också hämta annan typ av data ur befintliga system – utsläppsdata, vattenuttag, kostnadsschabloner för åtgärder, påverkan på elsystemet och så vidare. Vattenmyndigheten ser att dataförsörjningen i stort behöver förbättras men vi har små möjligheter att påverka det.

2. Samhället behöver vatten, även i kris

Det nya säkerhetsläget i vår del av världen och medlemskapet i försvarsalliansen Nato, har ställt hela samhället inför nya utmaningar på många plan. Den civila beredskapen bygger på samhällets motståndskraft och hänger samman med vattenförvaltningsarbetet. Utan bra vatten klarar vi oss helt enkelt sämre, både i vardag och kris.

Samhällets förmåga att kunna motstå och återhämta sig från störningar ska alltså bli starkare. I grunden handlar det om att kunna upprätthålla nödvändiga samhällsfunktioner. Tillgång till rent dricksvatten är förstås centralt, men även vatten till matproduktion, vård, industri och el från vattenkraft är exempel som visar vattnets viktiga roll för att samhället ska fungera.

Även olika störningar resulterar ofta i vattenrelaterade problem. Till exempel kan det handla om översvämningar, förorenade vattentäkter, vattenbrist efter perioder av torka, oljeutsläpp, dålig avfallshantering eller dammbrott. Eller skogsbränder som det krävs stora mängder vatten för att släcka. Kommer dessutom två kriser samtidigt, ställs flera samhällsfunktioner inför stora utmaningar. När det till exempel kommer skyfall efter torka hinner marken inte absorbera regnet. Det kan då bli översvämning och vattenbrist, samtidigt.

En nödvändig funktion som är lätt att glömma är avloppshantering. Utan fungerande rening blir snart sjöar, vattendrag och kustområden nedströms utloppspunkten otjänliga som råvatten för både dricksvatten och industriändamål, otrevliga eller rentav farliga att bada i och med förstörda vattenekosystem. Trasiga och läckande avloppsledningar ger upphov till nya utsläppspunkter som kan bidra till miljö- och hälsoproblem. Och ska reningsverken fungera kräver det i sin tur att det finns personal som kan driva dem, att det finns reningskemikalier och elförsörjning, att inkommande vatten kan analyseras och så vidare.

Genom att tillsammans förvalta våra vatten väl, kan samhället utvecklas och dessutom vara mer robust för störningar. Vi behöver se till att distriktets över 700 grundvattenförekomster och nästan 1700 sjöar och vattendrag når sina miljökvalitetsnormer. Idag är statusen sämre än så i hela 77 procent av ytvattenförekomsterna (VISS, 2024). Att åtgärda problemen så att hela distriktet har tillgång till vatten av god kvalitet i tillräcklig mängd och fungerande ekosystem som ger oss de ekosystemtjänster som samhället är beroende av, minskar sårbarheten och är alltså en god investering även för den civila beredskapen.

2.1. Bra vatten för god beredskap

Vattenförekomster som uppfyller miljökvalitetsnormerna bidrar alltså direkt och konkret till både minskad risk och bättre beredskap för olika typer av vattenutmaningar. Här är några exempel:

- Åtgärder mot **torka** och **vattenbrist** handlar om att vattnet ska räcka till för samhällets behov genom att effektivisera vattenanvändningen, minska vattenförluster och främja hållbar vattenanvändning. Det behöver vara balans mellan vattenuttag och tillrinning, och det behöver finnas vattenreserver i landskapet som kan användas för tex bevattning vid extrema torkperioder.
- Genom att kombinera så kallade gröna översvämningsåtgärder och lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) med traditionella metoder och modern teknik kommer risken för **översvämning** att minimeras i tätorter och andra känsliga områden som skolor, sjukhus och andra samhällsviktiga verksamheter. Samtidigt behöver det finnas utrymme för översvämning på andra platser i landskapet, där vattnet kan lagras temporärt och bidra till viktiga ekosystemtjänster. Åtgärder mot **föroreningskällor** minskar risken för att förorenat vatten når våra sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten när översvämningar ändå inträffar.
- Dricksvattenarbetet i distriktet tar sikte på att invånarna ska ha tillgång till säkert **dricksvatten** från kranen, utan att behöva oroa sig för föroreningar eller hälsorisker. Beredskapen är då god för dricksvattenförsörjning i alla delar av distriktet, även i tider av kris. Inom vattenförvaltningen pekar vi också på behovet av att skydda framtida dricksvattenresurser, som vid behov kan användas som nödvattentäcker.
- **Klimatanpassade** samhällen och anpassad infrastruktur kan hantera ett mer extremt väder. Långa, varma och torra somrar såväl som nederbördsrika vintrar med extrema vårflöden. Förbättrad dagvattenhantering i samhällena och fler gröna ytor absorberar överskottsvatten och bidrar både till jämnare temperatur och vattenflöden.
- **God planering** i form av vattenförsörjningsplaner, VA- eller vattentjänstplaner och översiktsplaner med så kallade blå och gröna tematiska tillägg. I krissammanhang behövs dessutom, nödvattenplaner och nödavloppsplaner. Detta ger framförhållning för både vattenförsörjning, avfalls- och avloppshantering, även över administrativa gränser inom ett avrinningsområde.
- **Vattenskyddsområden** med uppdaterade skyddsföreskrifter bidrar till både stabilitet och långsiktig trygghet för vattenförsörjningen i både normalläge och i kristider.

2.2. Data, en skyddsvärd resurs

Vattenförvaltningsarbetet bedrivs brett av en mängd aktörer på samhällets alla nivåer, från enskilda markägare till storföretag, från kommuner till regeringskansli, från ideella eldsjälar till stora branschorganisationer. Och överallt, på alla nivåer både behövs och genereras data och annan vatteninformation. Den data som miljöövervakning och andra vattenundersökningar genererar behöver alltså göras tillgänglig för andra aktörer, till exempel via samhällets datavärddar.

Vatteninformationssystem Sverige (VISS) kan ge ett värdefullt helhetsperspektiv för till exempel en sjö eller vik (vattenförekomst). Där finns all data samlad som visar påverkan, status och risk tillsammans med gällande miljökvalitetsnorm för vattnet.

Vatteninformation är en väsentlig resurs även för beredskapsplaneringen och för att kunna skydda vatten i krissituationer. Den behöver vara öppen och tillgänglig, samtidigt som känsliga uppgifter skyddas. Att ha säker tillgång till data är något vattenmyndigheten ser behöver utvecklas.

All typ av vattenåtgärdsarbete sprider också kunskap och medvetenhet bland distriktets invånare. De blir medvetna om vattenresursens betydelse. Det ökar också andelen medvetna politiker och beslutsfattare som kan bygga en bättre krisberedskap även ur ett vattenresursperspektiv.

2.3. Samverkan i ständig utveckling

Länsstyrelserna samordnar planeringen och förberedelserna för det civila försvaret och krisberedskapen inom respektive län. De stödjer också kommuner och regioner i deras arbete och samordnar samhällets krisberedskap före, under och efter en samhällsstörning.

Det civila försvaret omfattar, precis som vattenförvaltningsarbetet, hela samhället och bedrivs av många olika aktörer: statliga myndigheter, kommuner, regioner, näringsliv och frivilligorganisationer.

Här kan alltså alla aktörers samlade arbete – med både beredskapsfrågor och vattenförvaltning – bidra till att vi som samhälle klarar oss bättre igenom både små och stora kriser. Att kunna samverka, samarbeta och prioritera tvärs över discipliner, administrativa gränser och samhällsnivåer är förmågor som kan ge ett bra utgångsläge i tider av kris. Det är vår vardag att samverka, en förmåga som ständigt utvecklas. Det är en förmåga som i ett krisläge kan sättas på prov, till exempel när det handlar om att prioritera mellan olika behovsgrupper för till exempel vattenförsörjning när det är vattenbrist.

Men säkerhetsläget kan förstås också försvåra vattenförvaltningsarbetet. Försämringar i världshandeln kan till exempel leda till brist på kemikalier och material som behövs för rening av avlopps- och dricksvatten. Råvaror, livsmedel och andra produkter som brukar importeras till Sverige kan i stället i större utsträckning behöva utvinnas eller produceras inom landet. Det kan leda till att övergödning och andra miljöproblem ökar istället för att de minskar, vilket i sin tur alltså ger ett sämre utgångsläge även för beredskapsarbetet.

Det nya säkerhetsläget kastar alltså ett skarpare ljus över vattenfrågorna. Vattenförsörjning, livsmedelsberedskap, civilsamhällets förmåga att samarbeta och prioritera mellan olika behovsgrupper är exempel på vattenrelaterade beredskapsfrågor där det blir tydligt: I en kris blir inget bättre än utgångsläget.

2.4. Utvecklingsbehov: Beredskap

- Robusta försörjningssystem för dricksvatten (inklusive material- och kemikalieförsörjning) och för vatten till produktion av livsmedel, el och förnödenheter.
- Ta hänsyn till beredskapsperspektivet i riskbedömningarna enligt dricksvattendirektivet.
- God råvattenkvalitet och -kvantitet i så stor del av distriktet som möjligt.
- Säker och tillförlitlig tillgång till vattendata – både kvalitet, kvantitet och geografisk fördelning.
- Enskild vattenförsörjning behöver få mer uppmärksamhet både inom vattenförvaltningsarbetet och ur ett beredskapsperspektiv.
- Klimatanpassad samhällsplanering inklusive dagvattenhantering, vattenförsörjning vid vattenbrist, utrymme för översvämningar och vattendomar för översvämningskritiska vattendrag med mera.

3. Vattenutmaningar som behöver åtgärdas

Idag står vattensverige tyvärr långt ifrån målet att nå miljökvalitetsnormerna. Södra Östersjöns vattendistrikt är inget undantag. En rad utmaningar kräver uppmärksamhet och samarbete från många håll. Men vattenmyndigheten ser att det är fullt möjligt att åtgärda miljöproblemen och nå miljökvalitetsnormerna, men för att nå dit behöver ett antal hinder hanteras.

Förvaltningsplan och Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 i Södra Östersjöns vattendistrikt (Vattenmyndigheterna, 2022a; 2022c) visar sambanden. I nästa åtgärdsprogram och delåtgärdsprogram som beslutas 2027 ska det bli ännu tydligare vad som återstår att göra.

3.1 För mycket eller för lite vatten

Tillgången till vatten i lagom mängd är en växande utmaning i Södra Östersjöns vattendistrikt. Torka och vattenbrist hotar stora delar av distriktet varje sommar och hotet kommer allt oftare bli verklighet i takt med att klimatet förändras. Men samtidigt ökar också mängden nederbörd per år, och det blir allt vanligare att det kommer mycket på en gång. Skyfall och kraftiga regn kan då leda till översvämningar. I områden där det inte finns plats för vattnet att breda ut sig kan det orsaka stora skador med risk för liv, hälsa, egendom och miljö, vilket kan kosta samhället enorma summor. I förlängningen påverkar både för lite och för mycket vatten hela samhället – allt från jordbruket och infrastrukturen till enskilda medborgare (Vattenmyndigheten Södra Östersjön, 2022).

Vid vattenbrist kan det bli aktuellt att reglera hur vattenresurserna ska fördelas i samhället. I viss mån sker det redan idag genom tillfälliga förbud att fylla pooler och vattna gräsmattor vid torka. Projekt pågår för att ta fram underlag för hur fördelningen skulle kunna göras (SMHI, 2024). Att förlita sig på att alla tar sitt ansvar fungerar sällan i en bristsituation. Förebyggande kan dock många förmås att minska dricksvattenanvändningen för att förebygga brist.

Klimatanpassningsåtgärderna påverkar vatten

På kort sikt är det inte troligt att direkta effekter från klimatförändringar kommer att påverka möjligheten att nå vattenförvaltningsmålen i så stor utsträckning. Däremot kan samhällets klimatanpassningsåtgärder komma att påverka vattnet. Därför är det viktigt att vattenförvaltningsarbetet samordnas med arbetet som följer av

översvämningdirektivet (2007/60/EG) för att kunna minimera målkonflikterna.

Att hålla kvar vatten i landskapet för att undvika vattenbrist, och samtidigt skydda oss från översvämningsskador kräver brett åtgärdsarbete på flera nivåer i samhället. Synergieffekter kan nås genom att förbättra och bevara ekosystemens, markernas och grundvattenmagasinens naturliga vattenhållande förmåga.

I Kävlingeåns avrinningsområde har vattentillgången hittills varit relativt god samtidigt som användandet är omfattande. Under torra somrar har det uppstått målkonflikter och konkurrens om vattnet. I ett dialogprojekt 2022 diskuterade lokala aktörer hur vattenresurserna kunde fördelas och prioriteras mellan olika vattenbehov inom avrinningsområdet (Vattenmyndigheten Södra Östersjön, Sydvatten, & Lunds universitet, 2023). Sedan dess har samma område drabbats av stora översvämningar. Samhällets vattenaktörer behöver alltså kunna hantera både för lite och för mycket vatten.

Helhetsperspektiv i avrinningsområden

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) samordnar arbetet enligt översvämningdirektivet. Det genomförs i sexåriga cykler, i takt med vattendirektivet. I samråd och annan samverkan med MSB har vattenmyndigheten påtalat vikten av ett helhetsperspektiv i avrinningsområdet, både när det gäller påverkan och olika lösningar, inklusive naturbaserade översvämningssåtgärder. Fysiska översvämningsskydd och flödesåtgärder kan innebära hydromorfologisk påverkan på en eller flera ytvatten- och kustvattenförekomster och därmed minska möjligheten att uppnå god ekologisk status.

Vattendomar i översvämningsskritiska vattendrag behöver ha utrymme för stora flöden för att undvika översvämning. Det innebär att domarna behöver vara utformade så att det finns större marginal att ta hand om mycket vatten, till exempel efter skyfall. Översvämningar i jordbruksmark kan leda till ökat näringsläckage, förstörd dränering och sämre skördar.

Vattenmyndigheten ser över möjligheterna att bättre integrera översvämningssåtgärder i vårt kommande åtgärdsprogram 2027–2033, med koppling till delåtgärdsprogrammet mot torka och vattenbrist för samma period. Det blir allt tydligare att vattenförsörjningsfrågorna kräver samarbete på tvären mellan olika aktörer och mellan olika discipliner inom respektive organisation. Vilka åtgärder för att undvika översvämningar ser du och din organisation bör prioriteras? Har ni förslag på hur översvämningssåtgärder bättre kan integreras i åtgärdsprogrammet?

Fortfarande problem med torka och vattenbrist

Länsstyrelsernas arbete med att utarbeta regionala vattenförsörjningsplaner i samverkan med kommunerna går över lag bra enligt återrapporteringen till vattenmyndigheten om åtgärdsprogrammets genomförande. Även kommunernas åtgärder som handlar om olika aspekter av vattenförsörjning genomförs generellt i hög grad.

Men delåtgärdsprogrammets åtgärder i år i bästa fall är påbörjade. Mycket arbete kvarstår för de utpekade myndigheterna för att miljökvalitetsnormerna kopplade till torka och vattenbrist ska kunna nås. Vattenmyndigheten konstaterar att varken HaV eller Jordbruksverket har gett länsstyrelserna det stöd de behöver för sitt arbete. Flera länsstyrelser har inte börjat jobba med sina två åtgärder (Vattenmyndigheterna, 2024d).

Hur bör Delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist utvecklas för att din organisation ska kunna genomföra åtgärderna?

Vattenmyndigheten ser att HaV, Jordbruksverket och Naturvårdsverket behöver koordinera sitt arbete och sin vägledning och rådgivning när det gäller våtmarker. För att bidra till att våtmarker anläggs på rätt plats behöver varje län ta fram en våtmarksstrategi. En våtmark kan uppnå flera syften och bidrar i olika grad till att balansera flöden, hålla kvar vatten i landskapet, minska gödande ämnen, stärka tillgången till grundvatten där sådana geologiska förutsättningar finns, bevattning under vissa förutsättningar, biologisk mångfald samt klimatnytta genom minskade utsläpp av koldioxid.

Utvecklingsbehov: Torka och översvämning

- Utveckla regionala klimatscenarier och vattenbalansberäkningar per avrinningsområde.
- Ta fram en mer detaljerad bild av samhällets samlade vattenbehov och ekosystemens respons.
- Utöka övervakningen av kvantitativ status för grundvatten. Det behövs för bland annat för vattenbalansberäkningar.
- Ta fram bedömningsgrunder och miljökvalitetsnormer för kvantitativ status i sjöar och vattendrag.
- Ta fram vägledning för hur effekter av klimatförändringar ska hanteras som påverkan på vattenförekomsterna.
- Vidareutveckla tjänsten Vattenbrist som SMHI och SGU har tagit fram så att informationen om när det är torka och vattenbrist blir ännu mer lättillgänglig.

3.2 Övergödning är största utmaningen trots åtgärder

Ett av de mest påtagliga problemen i Södra Östersjöns vattendistrikt är övergödning i sjöar, vattendrag och – allra mest – i kustvatten. För mycket näringsämnen som kväve och fosfor leder till algbloomingar och syrebrist i vattnet.

Näringsämnena kommer främst från odlad mark, hårdgjorda ytor i tätorter, avloppsreningsverk och små avlopp med otillräckliga reningsåtgärder. De kustnära miljöerna i sjöar och längs distriktets långa kuststräcka påverkas dessutom av Östersjöns näringsrika vatten.

En majoritet av distriktets kustvatten, 72 procent, var övergödda 2021 och riskerar att inte nå miljökvalitetsnormerna i tid. Andelen sjöar och vattendrag med övergödningssproblem är mindre men uppgick tillsammans till nästan en tredjedel (Vattenmyndigheterna, 2022a).

I Tullstorpsån i Skåne ville några markägare anlägga våtmarker längs ån i början av 2000-talet för att få bukt med övergödningss- och översvämningssproblemen. Men istället för att sätta in enstaka åtgärder här och där, gick markägarna samman för att effektivt och långsiktigt se ån i sin helhet. Genom att återskapa en mer naturlig struktur på ån dämpas vattenflödet, näringsämnena fångas upp och den biologiska mångfalden ökar. Ån får en mer slingrande form med varierande bottendjup, flackare slänter och med våtmarker som ett pärlband genom avrinningsområdet (Tullstorpsåprojektet, 2024).

Tullstorpsån är ett bra exempel på att det har genomförts en hel del åtgärder för att minska näringstillförseln till distriktets vattenförekomster. Både fysiska åtgärder i miljön som till exempel nyanlagda våtmarker och skyddszoner, såväl som rådgivning och tillsyn. Men fler åtgärder behövs och i snabbare takt.

Tillsyn och prövning är viktiga verktyg

En viktig del av åtgärdsarbetet sker just via tillsyn och prövning, vilket både kommuner och länsstyrelser utför löpande. Vattenmyndigheterna bedömer dock att den egeninitierade tillsynen behöver öka.

Kommuner och länsstyrelser behöver också fortsatt ta hänsyn till miljökvalitetsnormerna i sin översikts- och detaljplanering, så att näringsämnena från bland annat dagvatten minimeras.

En annan viktig del av åtgärdsarbetet utförs via rådgivning, LOVA-stöd och via strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken. Men tillgängliga medel är begränsade inom respektive stödsystem. Det är därför viktigt att insatserna prioriteras till de vattenförekomster som

riskerar att inte nå miljökvalitetsnormerna. Se också avsnitt 4.3, under rubriken Stödsystemen för fysiska åtgärder brister.

Även om många åtgärder redan genomförs kommer det ta tid innan vi kan se effekterna fullt ut i miljön och i statusklassificeringen. Det är därför av stor vikt att information om de genomförda åtgärderna registreras och tillgängliggörs på ett sådant sätt att det går att följa upp åtgärdsarbetet i de vattenförekomster som är påverkade av näringsämnen.

Utvecklingsbehov: Övergödning

Vattenmyndigheten bedömer att befintliga åtgärder i åtgärdsprogrammet är tillräckliga, men ser att åtgärdstakten behöver öka. Följande behöver utvecklas:

- Effektivare styrning av åtgärder till vattenförekomster som riskerar att inte nå miljökvalitetsnormerna på grund av påverkan av näringsämnen.
- Registrering av genomförda åtgärder i syfte att möjliggöra följa upp åtgärdsarbetet.
- Kommunikation om att naturens återhämtning tar tid. Beslutsfattare och makthavare behöver fortsätta att finansiera åtgärder. Investeringarna är viktiga även om effekterna inte syns direkt.

3.3 Miljögifter även i dricksvatten

Miljögifter har upptäckts i flera ytvatten och grundvatten, både från historiska utsläpp från industri, samhällen och lantbruk samt från nyare källor. För miljögifter är det ofta många olika påverkanskällor som bidrar till en kumulativ effekt. Vissa vattentäkter som används för dricksvatten har tvingats stänga på grund av förekomst av bekämpningsmedel.

I Förvaltningsplan för vatten 2022–2027 beskriver vi hur miljögiftssituationen ser ut i Södra Östersjöns vattendistrikt. Avsnitt 3.6 Miljögifter i förvaltningsplanen ger en detaljerad bild av hur situationen såg ut 2021 (Vattenmyndigheterna, 2022a). Vår bedömning är att det är ungefär sammaläge idag, och att kunskapsläget och dataunderlagen är fortsatt bristfälliga.

Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 innehåller flera olika åtgärder riktade mot miljögiftsföroreningar. Det handlar dels om åtgärder som syftar till att långsiktigt begränsa utsläpp och spridning av miljögifter, dels om engångsinsatser som att se till att förorenade områden saneras (Vattenmyndigheterna, 2022c).

Vilka ämnen som är viktigast att arbeta med bestäms på EU-nivå. Det kommer regelbundet nya listor över prioriterade ämnen. Som en följd av det nya dricksvattendirektivet kommer fler ämnen att inkluderas i arbetet.

Fler dricksvattentäkter har idag uppdaterade och bra skyddsområden med skyddsföreskrifter än under tidigare sexårscykler, men skyddet är fortfarande bristfälligt på sina håll i distriktet. Det framgår av kommunernas återrapportering till Vattenmyndigheten hur det går för dem att genomföra åtgärderna i åtgärdsprogrammet (Vattenmyndigheterna, 2024a).

Fler analyser av PFAS

PFAS finns idag i stort sett i alla Sveriges vatten, på senare tid har det även upptäckts förhöjda halter i dricksvatten. Höga halter av PFAS upptäcktes till exempel 2013 vid ett vattenverk i Kallinge, vilket ledde till att dricksvattnet stängdes av omedelbart för cirka 5000 personer, vilka nu får sitt dricksvatten från ett annat vattenverk (Ronneby kommun, 2024). Många kommuner arbetar sedan dess med åtgärder för att säkra dricksvattenförsörjningen för kommunens invånare. Nya låga gränsvärden för PFAS i dricksvatten föranleder fler analyser av PFAS i dricksvatten. Dessutom sätter det nya dricksvattendirektivet extra fokus på problemet.

PFAS är väldigt svårnedbrytbara och kan i många avseenden betraktas som evighetskemikalier. Detta medför att ämnena ansamlas i miljön och att mängden PFAS i miljön ökar över tid, så länge man tillverkar och använder dem.

Användningen av PFAS är idag delvis reglerad, men inte som grupp utan enbart för enskilda ämnen. Idag fungerar kemikaliregleringen förenklat så att ett ämne bara kan begränsas om det har visat sig att det har skadliga effekter. När ett farligt ämne förbjuds ersätts det ofta av ett liknande ämne. I många fall visar det sig sen att ersättningsämnet också är hälso- och miljöfarligt. PFAS är en samling av tusentals ämnen. Det innebär att utsläppen till miljön kan fortgå genom att förbjudna ämnen ersätts med ett ämne som har liknande egenskaper.

Utvecklingsbehov: Miljögifter

- Kraven i egenkontroll, recipientkontroll och andra miljöundersökningar behöver utvecklas och utökas så att provtagning i större utsträckning sker på platser och med metoder som gör att resultaten kan användas för att bedöma vattenkvaliteten. Det gäller alla miljögifter, bland andra PFAS, dioxiner och läkemedelsrester.
- Samordning av information i olika register som hanterar data, bland annat när det gäller PFAS, dioxiner och läkemedelsrester.
- Miljöövervakningen behöver stärkas och resultaten behöver i större utsträckning rapporteras in till nationella datavärddar. Systemen för inrapportering behöver förenklas.
- Miljöövervakningen bör i större utsträckning fokusera på identifierade risker och ämnen med stor effekt på människors hälsa och miljön.

3.4 Fysisk påverkan i vattendragen

Längs både små och stora vattendrag i distriktet finns anläggningar som påverkar vattenflödet, kontinuiteten och vattendragets form. Detta påverkar livsmiljön för vattenlevande organismer, kan hindra fiskvandring och påverkar i förlängningen även oss människor. Det handlar bland annat om dammar, kraftverk, kvarnar och felkonstruerade vägtrummor.

Vissa av de fysiska förändringarna har viktiga funktioner, som att avvattna mark så att den blir möjlig att odla eller som att producera el, medan andra representerar värdefulla kulturmiljöer. Sammantaget är syftet med de fysiska förändringarna ofta viktigt för samhället, men skapar också problem, inte bara för de vattenlevande arterna. Vi människor är också beroende av att ekosystemen fungerar, varför det är en väsentlig utmaning att bibehålla samhällsfunktionerna samtidigt som naturmiljöerna får en chans att återhämta sig.

När miljöprovningarna av vattenkraft enligt nationella planen för moderna miljövillkor för vattenkraften (NAP) återupptas kommer det att innebära en positiv utveckling för vattendragen och ge fördelar för samhället (Regeringen, 2020). Arbetet enligt planen är inte en del av detta samråd. Däremot kan många andra åtgärder behöva följa omprövningen av vattenkraftens miljövillkor. Restaureringsåtgärder, vägtrummor, omprövning av andra verksamheter som påverkar samma vatten är några exempel. Läs mer om arbetet enligt NAP på vattenmyndigheternas webbplats (Vattenmyndigheterna, 2024f) och i kapitel 6.

Även vårt arbete med att peka ut så kallade kraftigt modifierade vattenförekomster (KMV) och konstgjorda vattenförekomster (KV) kan du läsa mer om på vår webb (Vattenmyndigheterna, 2024b) i kapitel 6.

Utvecklingsbehov: Fysisk påverkan

- Förtydliga var normer kan behöva ändras för den samlade påverkan på vattenförekomsten med hänsyn till andra påverkanskällor än vattenkraft.
- Utveckla åtgärder som inte påverkar vattenkraftens förmågor, men som förbättrar den ekologiska statusen i ytvatten som är påverkade av vattenkraft.
- Utveckla utformningen av åtgärder med hänsyn till kulturmiljöaspekter i vattenförekomster med fysisk påverkan.
- Registrera genomförda fysiska åtgärder i vatten för att det ska vara möjligt att bedöma kvarvarande åtgärdsbehov.

4. Åtgärderna går för sakta

ÅTGÄRDER – ADMINISTRATIVA OCH FYSISKA

Åtgärder kan vara:

- Administrativa, så som de beskrivs i kapitel 2 i Åtgärdsprogram för vatten.
- Fysiska, praktiska eller förebyggande åtgärder i miljön. Dessa kallar vi "fysiska åtgärder". Förslag på denna typ av åtgärder finns i VISS, som hjälp till den konkreta utformningen efter lokala förutsättningar.

Administrativa åtgärder finns i Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 och Delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist 2022–2027.

När vi skriver "åtgärdsprogrammen" syftar vi på båda.

Åtgärdsmyndigheter är centrala myndigheter, länsstyrelser, regioner och kommuner med åtgärder i åtgärdsprogrammen.

4.1 Den samlade påverkan är stor

Bilden av hur det står till med vattenförekomsterna i Södra Östersjöns vattendistrikt finns det mycket att läsa om i distriktets nu gällande Förvaltningsplan för vatten 2022–2027 och Delförvaltningsplan mot torka och vattenbrist 2022–2027 (Vattenmyndigheterna, 2022a).

Vill du fördjupa dig ytterligare finns detaljerad information per vattenförekomst i Vatteninformationssystem Sverige (VISS, 2024).

Den samlade påverkan av vattenutmaningarna är stor. Det beskrivs i kapitel 3 i nuvarande förvaltningsplan och delförvaltningsplan. Dessvärre kommer åtgärdsbehoven sannolikt vara fortsatt stora i nästa förvaltningscykel.

4.2 Mer åtgärdsarbete behövs

De åtgärder som behövs för att förbättra vattenstatusen och nå miljökvalitetsnormerna finns beskrivna i distriktets åtgärdsprogram och delåtgärdsprogram 2022–2027. Genomförs åtgärdsprogrammen ökar förutsättningar för att de fysiska åtgärder som behövs i vattenmiljöerna också kan genomföras i rätt omfattning och på rätt plats. (Vattenmyndigheterna, 2024g).

Först då är vi i mål och distriktets vattenanvändning och ekosystemens funktion kan vara långsiktigt hållbara.

Men idag går åtgärdsarbetet för långsamt. Åtgärderna i åtgärdsprogrammen är rättsligt bindande men genomförs ändå inte fullt ut, något som framgår när myndigheter, länsstyrelser, regioner och kommuner återrappporterar till Vattenmyndigheten om hur åtgärdsarbetet går (Vattenmyndigheterna, 2024a). Mycket arbete pågår, men betydligt mer behövs.

4.3 Hinder för att genomföra åtgärdsprogrammen

Det framgår också vad det är som hindrar åtgärdsmyndigheterna från att genomföra åtgärderna fullt ut. Hindren varierar både mellan åtgärderna och mellan olika svarande. Till bilden av hindren har Vattenmyndigheten också lagt resultaten från dialoger med berörda i åtgärdsprogrammen och med andra aktörer. Vi har identifierat sju huvudsakliga utmaningar vilka presenteras i kommande avsnitt.

Återrappporteringsvaren tillsammans med vattenmyndigheternas sammanställning till Regeringskansliet och vår återkoppling till de centrala myndigheterna finns samlade på vattenmyndigheternas webbplats under rubriken Sammanställning av svar från 2022–2023 (Vattenmyndigheterna, 2024d).

Vissa utmaningar har vattenmyndigheterna rådighet att hantera medan andra ligger utanför vattenmyndigheternas mandat.

Irrelevanta eller otydligt formulerade åtgärder

De flesta av åtgärderna är relevanta och så pass tydliga att åtgärdsmyndigheterna vet vad de behöver göra. Men till exempel Havs- och vattenmyndighetens åtgärd 6 om att åtgärda invasiva främmande arter behöver ändras eller tas bort. I sin nuvarande utformning saknar åtgärden koppling till någon miljökvalitetsnorm, vilket är en förutsättning för att en åtgärd ska få ingå i åtgärdsprogrammen (Regeringen, 2016). Inför 2027 har Vattenmyndigheten för avsikt att föreslå miljökvalitetsnormer som också grundar sig på bedömningar av påverkan från invasiva främmande arter. Om det inte sker behöver åtgärden tas bort.

Styrning som fungerar otillfredsställande

Vissa åtgärdsmyndigheter upplever att åtgärdsprogrammen som styrande instrument fungerar dåligt eller att uppdragen inte ryms inom myndighetens ansvarsområde.

Vattenmyndigheterna menar däremot att samtliga myndigheter formellt har fått i uppdrag att genomföra sina respektive åtgärder genom att åtgärden finns med och är riktade till dem i Åtgärdsprogram för vatten eller i Delåtgärdsprogrammet mot torka och vattenbrist 2022–2027.

Att förvalta vatten är ett brett, gemensamt ansvar hos samhällets aktörer. Åtgärdsprogrammen innehåller kedjor av åtgärder som beror av varandra. När de genomförs i alla delar finns det förutsättningar för lokala aktörer att få till de fysiska åtgärder som behövs i vattenmiljön.

Ett exempel är markavvattning som kan ge oönskade fysiska förändringar, påverka läckaget av miljögifter (metaller) och bidra till försurning samtidigt som dränering av åkermark är avgörande för dess funktion. Därför hänger flera åtgärder ihop för att hantera påverkan på vatten. Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket och länsstyrelserna behöver alla göra sina delar. Hanteringen av historiska markavvattningsföretag där avvattningen inte länge fyller en funktion är extra komplex då det finns juridiskt bindande tillstånd, men där markägarna inte vet att företaget existerar. Myndigheterna har då inga organiserade styrelser att kontakta.

Kravet på domstolsprövning leder till att många projekt med fysiska åtgärder inte genomförs trots att förutsättningarna i övrigt är goda (SOU 2013:69; Naturvårdsverket, 2023). Detta trots att markavvattningsåtgärderna påtagligt kan minska både övergödnings- och vattenbristproblemen i distriktet.

Kunskaps- eller informationsbrist

Kunskaps- eller informationsbrist är i vissa fall ett hinder för att åtgärderna ska kunna genomföras. Information om vattenuttagens positioner och omfattning är till exempel känsliga för sekretess är därför svåra att samverka kring. I många fall mäts inte volymerna på de faktiska uttagen varför det är omöjligt att relatera till de tillstånd som finns (Vattenmyndigheterna, 2022b). Dessutom finns många andra vattenuttag och det är svårt att bedöma den samlade effekten av vattenuttag i vattenförekomsterna.

Rörande restaurering av till exempel flottleder, herrelösa dammar och svämplan saknas det kunskap om exakt vilka fysiska åtgärder som krävs för att klara alla så kallade "biotopvårdsåtgärder" som anges i VISS för att nå miljökvalitetsnormerna.

Bristande samverkan och samarbete

Även bristande samverkan är en utmaning i åtgärds genomförandet. Svaren i återslagrapporteringen pekar på att exempelvis åtgärd 1 (se faktaruta) inte genomförs fullt ut.

Att arbeta med åtgärd 1 har visat sig ge goda förutsättningar för att de resterande åtgärderna ska kunna genomföras i hög grad. Inom kommunens eller länsstyrelsens organisation finns möjligheter till effektivisering och synergieffekter vilket bidrar till bättre åtgärds genomförande.

ÅTGÄRD 1 HANDLAR OM SAMVERKAN

För länsstyrelser och kommuner finns Åtgärd 1 i åtgärdsprogrammet med fokus på samverkan, både internt och externt:

Varje kommun och länsstyrelse ska planera så att de kan genomföra sina åtgärder på ett strukturerat och integrerat sätt i den ordinarie verksamheten. De ska också samverka med andra åtgärdsmyndigheter och ha ett avrinningsområdesperspektiv.

Resultatet innebär övergripande planering för hela myndigheten, alla berörda samhällssektorer och förvaltningar.

Men ingen kommun anger Åtgärd 1 som fullt genomförd. Och när arbetet med åtgärd 1 brister innebär det att olika förvaltningar inom en kommun, som till exempel har ansvar för miljötillsyn, VA-planering och fysisk planering, arbetar var för sig, utan tillräcklig möjlighet att samplanera.

Bland länsstyrelserna är Länsstyrelsen Östergötland den enda i distriktet – och i landet – som arbetar fullt ut med Åtgärd 1.

När det gäller de nationella myndigheterna fungerar det externa samarbetet bra i de flesta fall, men det finns åtgärder där samverkan behöver bli bättre för att få fart på genomförandet. Till exempel har HaV, SGU och Skogsstyrelsen uttryckt att de har ett behov av mer samarbete med andra myndigheter för att deras åtgärder ska kunna genomföras.

Planering inom avrinningsområden saknas

Samverkan kan också brista mellan kommuner uppströms respektive nedströms inom samma avrinningsområde. Från många håll poängteras att problemet med att åtgärds genomförandet går för långsamt beror på att det saknas planering och samverkan per avrinningsområde.

Men att genomföra åtgärder avrinningsområdesvis involverar ofta flera åtgärdsmyndigheter med olika ansvar. Och myndigheterna kan ha olika geografiska områden som de är verksamma inom, områden som tyvärr inte sammanfaller med avrinningsområdenas gränser. Detta i sin tur påverkar möjligheten att besluta bindande åtgärdsplaner för avrinningsområden som sträcker sig över en eller flera kommun- eller länsgränser.

Tillsyn och prövning enligt miljöbalken och fysisk planering enligt plan- och bygglagen är frågor som kommunerna och länsstyrelserna råder över inom sitt eget geografiska område och som kan vara komplext att förändra.

För miljöstöd till jordbruket utgår regelverket för finansieringen ifrån länsgränser. Även det statliga stödet från Naturvårdsverket till att sanera förorenade områden fördelas via länsstyrelserna inom länets gränser.

Resurser saknas

Ökade resurser är en av de vanligaste förutsättningarna som åtgärdsmyndigheterna angett skulle öka deras åtgärdsgenomförande. Till exempel uppger 80% av kommunerna att de skulle genomföra Åtgärd 1 i högre grad om de hade mer resurser till det. I princip alla länsstyrelser (95%) anger att resursbrist är anledningen till att deras miljötillsyn och prövning (åtgärd 2) och långsiktigt skydd av vattentäkter (åtgärd 5) genomförs i så liten omfattning.

För de centrala myndigheterna är ett ökat resursbehov inte den största orsaken till ett svagt åtgärdsgenomförande, men samtidigt nämner flera av dem i återrapporteringen att mer resurser skulle behövas.

Vattenmyndigheten råder inte över statlig eller kommunal finansiering. Därför ligger ansvaret hos myndigheter eller kommuner att prioritera eller äska tillräckliga resurser i sina ordinarie budgetprocesser.

Stödsystemen för fysiska åtgärder brister

Komplicerade jordbruksstöd och minskade LOVA-anslag

Hur miljöstödet för jordbruket är utformat enligt den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken (Strategisk plan) (Regeringskansliet, 2024). Hur väl det fungerar är relevant för genomförandet av Jordbruksverkets åtgärd 4 och Länsstyrelsernas åtgärd 6 och 9. Ett komplicerat system för ansökningar är en av anledningarna till att rätt åtgärd inte hamnar på rätt plats utifrån den finansiering som finns (Vattenmyndigheterna, 2024g).

Miljödepartementet tog 2016 beslutet att övergödningsåtgärder där övergödningsen är orsakad av jordbruk ska finansieras via befintliga stödformer (Regeringen, 2016). För fysiska åtgärder i vatten innebär det

främst i form av stöd till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) och jordbruksstöd enligt den strategiska planen. Men anslagens storlek och villkor förändras mellan olika år och programperioder. Numera finns till exempel inte möjlighet att söka bidrag för strukturstärkning inom den strategiska planen.

Höga krav för att sanera förorenade områden och sediment

Kraven för att genomföra sanering av förorenade områden och sediment är för höga. Det anser många kommuner som därför inte ansöker om pengar. Det finns en generell ovilja att ansöka om de statliga medlen eftersom få aktörer vill vara huvudmän för komplicerade saneringsprojekt (Vattenmyndigheterna, 2024d). Som följd av att de statliga medlen inte nyttjas, har anslagen sänkts över tid.

Kalkningens anslag minskar

Försurningen har minskat kraftig jämfört med 1970- och 80-talen, men återhämtningen i vattenmiljöerna har avstannat. Kalkningsbehovet är fortsatt stort, men kraftiga kostnadsökningar i kombination med minskade anslagsnivåer har lett till att kalkningen minskar.

Om trenden fortsätter kan det leda till att redan hotade fiskpopulationer och andra försurningskänsliga arter i sjöar och vattendrag skadas eller helt försvinner. Hit räknas exempelvis lax, öring, flodpärlmussla och flodkräfta. Effekterna av restaurering av vattendrag eller miljöanpassningar av vattenkraften (NAP) kan minska eller till och med utebli.

Okänd kostnad för restaurering av vattendrag, sjöar och kustvatten

Det finns tusentals vattenförekomster i landet som inte har god status när det gäller till exempel bottensubstrat eller vattenflöde (hydromorfologiska kvalitetsfaktorer) och där krävs det olika typer av biotopsåtgärder (VISS, 2024). Men ingen vet egentligen hur mycket restaureringarna kommer att kosta. För samtliga Natura 2000 områden i Sverige har det beräknats en kostnad för underhåll och restaurering på 1,7 miljarder svenska kronor (Naturvårdsverket, 2024). Det är långt mer än de årliga anslagen för arbetet.

Vattenmyndigheten räknar med att den kostnaden täcker det som krävs för att nå miljökvalitetsnormerna i dessa vatten. Därutöver finns det dock många vattenförekomster som inte berör något Natura 2000-område, men som ändå behöver restaureras. Här är kostnaderna okända och tillkommer alltså utöver skattningen på 1,7 miljarder.

4.4 Vad krävs för att fler åtgärder ska bli genomförda?

Vattenmyndigheten ser alltså en rad hinder som behöver överbryggas för att öka takten i genomförandet av åtgärderna i åtgärdsprogrammen.

- Irrelevanta eller otydligt formulerade åtgärder
- Styrning som fungerar otillfredsställande
- Kunskaps- eller informationsbrist
- Bristande samverkan och samarbete
- Planering inom avrinningsområden saknas
- Resurser saknas:

Stödsystemen för fysiska åtgärder brister

Vad krävs för att du eller din organisation ska kunna överbrygga hindren och genomföra fler åtgärder? Vad kan du eller din organisation bidra med för att det ska ske?

5. Arbetsprogram med tidplan fram till 2027

Utöver samråd om de väsentliga vattenutmaningarna ska vattenmyndigheten också samråda om ett Arbetsprogram med tidplan. I arbetsprogrammet ska vi beskriva de olika arbetsmomenten under den sexåriga förvaltningscykeln, vilka underlag som ska tas fram och när och hur synpunkter kan lämnas. Det ska också framgå när de formella besluten fattas.

I detta avsnitt hittar du en kortfattad version av arbetsprogrammet. En utförligare version med beskrivning av de olika arbetsmomenten finns på vattenmyndigheternas webbplats: [Tidplan fram till 2027 | Vattenmyndigheterna](#)

5.1 Delta i vattenarbetet

Det finns flera olika sätt att engagera sig i vattenförvaltningsarbetet:

- Ta del av våra samrådsunderlag och lämna skriftliga synpunkter.
- Kontakta länsstyrelsen i det län där du vill engagera dig. De kan oftast hänvisa dig vidare till både lokala och nationella aktörer.
- Gå med i ett vattenråd eller någon annan typ av samarbete. Vattenråden ordnar till exempel vattendragsvandringar, undersöker vattenmiljön eller driver åtgärdsprojekt.
- Ställ frågor eller lämna synpunkter om den vattenförekomst du är intresserad av i databasen VISS.

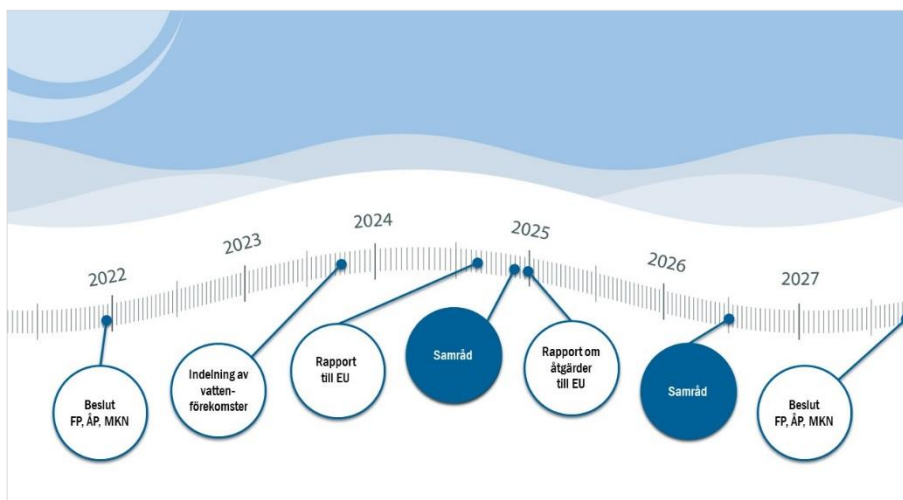
5.2 Samråd

Vattenmyndigheten genomför samråd under bestämda perioder och de handlar om specifika frågor och underlag. Utöver det samrådsunderlag du nu läser samråder vi om:

- Samråd om *reviderade miljökvalitetsnormer* (MKN) för att kunna genomföra den nationella planen för omprövning av vattenkraft (NAP). Vattenmyndigheterna kommer att genomföra samråd vid flera tillfällen, i takt med tidplanen för prövningar enligt NAP. Regeringen har beslutat om att NAP-prövningarna ska pausas fram till den 1 juli 2025 och det pågår arbete med att förändra lagstiftningen för vattenkraftens omprövning (Klimat- och näringslivsdepartementet, 2024). Detta påverkar vattenmyndigheternas arbete med att se över miljökvalitetsnormerna. Mer information om den nationella planen

finns på Havs- och vattenmyndighetens webbplats (Frågor och svar om den nationella planen, 2018)

- Samråd om *förslag till förvaltningsplan, delförvaltningsplan mot torka och vattenbrist, åtgärdsprogram och delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist med miljökonsekvensbeskrivning samt miljökvalitetsnormer för vatten 2027–2033* genomförs i sex månader från mitten av 2026. Slutversioner av dokumenten beslutas av vattendelegationen i december 2027.
- Samråd om *förslag till riskhanteringsåtgärder enligt dricksvattendirektivet* ska genomföras i slutet av förvaltningscykeln. Vattenmyndigheten planerar att samordna det med samrådet om förslag till förvaltningsplan, åtgärdsprogram med mera enligt ovan. Riskhanteringsåtgärderna ska sedan beslutas senast 1 juli 2027.

Tidplanen för kommande år innehåller några hållpunkter på vägen fram till beslut om förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer år 2027. På www.vattenmyndigheterna.se finns en mer detaljerad tidplan.

6. Pågående arbete inför nästa samråd

Parallellt med att samrådet pågår arbetar Vattenmyndigheten med ordinarie löpande uppdrag under förvaltningscykeln. Även om vi i dagsläget inte har resultat att presentera och samråda om, vill vi ändå ge en översiktlig bild av arbete som pågår. En stor del av arbetet sker i samarbete med länsstyrelsernas beredningssekretariat, vilka i sin tur tar in lokal kunskap och uppdaterade data. Det pågår också dialoger och samverkan med berörda i många andra sammanhang.

Resultaten från arbetet kommer att presenteras i förslag till ny förvaltningsplan, nya åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer för åren 2027–2033. Samråd om förslagen startar i juli 2026.

6.1. Kartläggning och analys pågår nu

I början av varje förvaltningscykel genomför Vattenmyndigheten en kartläggning för att se hur ytvatten och grundvatten mår. Det behövs för att identifiera de vatten som inte klarar kvalitetskraven i miljökvalitetsnormerna. Vi analyserar orsakerna till försämrad kvalitet (påverkansanalys) och genomför en statusklassificering för att se om redan utförda åtgärder gett önskad effekt. I samband med kartläggningen gör Vattenmyndigheten också en bedömning av risken att en vattenförekomst inte kommer att nå miljökvalitetsnormen. Riskbedömningen görs på alla statusklassificeringar där nuvarande tillstånd, påverkansbild och trolig utveckling av påverkan vägs in. Riskbedömningen görs för en begränsad tidsperiod eftersom tillståndet i vattnet förändras. (Vattenmyndigheterna, 2024e).

Statusklassificering, riskbedömning och identifiering av de åtgärder som behövs för att förbättra vattnet är grunden för att se om vattenförekomsternas miljökvalitetsnormer behöver revideras.

6.2. Extra översyn av MKN

Den **nationella planen för moderna miljövillkor för vattenkraften** (NAP) beslutades av regeringen 2020. Planen innebär att alla vattenkraftsanläggningar som omfattas av planen ska omprövas för att få moderna miljövillkor. Prövningarna ska ske under en period av drygt 20 år. Regeringen styr tidplanen och andra förutsättningar för arbetet. Vattenmyndigheterna arbetar med miljökvalitetsnormer (MKN) för vattenkraftpåverkade vattenförekomster i den prioriteringsordning som behövs för att genomföra den nationella planen. Miljökvalitetsnormerna

revideras i takt med tidplanen för provningarna för att varje provning ska få ett så bra underlag som möjligt. Vi kommer därför regelbundet att hålla samråd om ändrade miljökvalitetsnormer för både kraftigt modifierade och naturliga vattenförekomster med påverkan av vattenkraft. Det pågår samarbete mellan vattenmyndigheterna, Havs- och vattenmyndigheten, Svenska kraftnät, Energimyndigheterna och länsstyrelsernas gemensamma NAP-nätverk kring hur samverkan och den fördjupade normöversynen kan ske parallellt på lämpligt sätt.

Att fastställa miljökvalitetsnormer och bedöma vilka vatten som ska förklaras som **kraftigt modifierade (KMV)** eller **konstgjorda vatten (KV)** är en viktig och komplex del av vattenmyndighetens uppdrag.

Ytvattenförekomster som är betydligt hydromorfologiskt påverkade kan förklaras som kraftigt modifierade eller konstgjorda. De får då andra miljökvalitetsnormer än för naturliga vattenförekomster. Det är många steg i processen att förklara en vattenförekomst som KMV eller KV, och att fastställa normer för dem. Utredningar behöver göras för varje enskild vattenförekomst och det krävs omfattande underlag.

Vattenmyndigheten har i ett första skede fokuserat på vattenkraftspåverkade vatten, där arbetet är nära kopplat till den nationella planen för omprövning av vattenkraft (NAP).

6.3. Miljökvalitetsnormer efter 2027

Det börjar bli bråttom för åtgärdsmyndigheter, länsstyrelser, regioner och kommuner att genomföra åtgärder för bättre vatten. Vid 2027 når vattenförvaltningsarbetet en borte juridisk gräns. Från starten var vattendirektivets målsättning att god status eller potential skulle uppnås i alla vattenförekomster till år 2015, men arbetet och miljöns återhämtning har tagit betydligt längre tid än så. Med stöd av olika undantagsbestämmelser har vi skjutit fram kravet att uppfylla målet (miljökvalitetsnormerna för vatten, MKN) i många vattenförekomster, dock som längst till 2027. Det innebär att de åtgärder som behövs, förväntas vara genomförda senast 2027. Då kommer det bara att vara möjligt att lämna en ännu längre tidsfrist, om en åtgärd inte leder till god status direkt, utan naturen behöver extra tid för egen återhämtning efter att åtgärden är genomförd. Efter 2027 minskar alltså Sveriges möjligheter att sätta undantag med tidsfrist från att nå god status eller potential. Samtidigt arbetar vi för att tillämpa undantaget "Mindre stränga krav" överallt där kriterierna uppfylls. Vattenmyndigheten känner inte till om det kommer att bli aktuellt med någon förändring av regelverket på EU-nivå och fortsätter arbeta enligt nuvarande regelverk.

6.4. Arbete med dricksvatten

Det nya **drickvattendirektivet** innebär bland annat att Vattenmyndigheten har ansvar att göra riskbedömningar i tillrinningsområden till dricksvattentäkter. Även i detta arbete samarbetar vi med länsstyrelserna som nu påbörjar arbetet med underlag till de första riskbedömningarna. Det underlag som finns om vattentäkter, till exempel råvattendata och drickvattenproducenternas egna data, behöver då finnas tillgängligt för riskbedömningarna. På samma sätt är det viktigt att resultatet från riskbedömningarna kan användas av dricksvattenleverantörerna. Vattenmyndigheten ska också ta fram och besluta om förebyggande och begränsande riskhanteringsåtgärder i tillrinningsområden för dricksvatten. Precis som i vattendirektivet ska arbetet enligt dricksvattendirektivet ske i sexårscykler.

6.5. Invasiva främmande arter

Till följd av en ökad globalisering och ett varmare klimat ökar antalet främmande arter i Sverige varje år. Vissa av dem etablerar sig och konkurrerar ut inhemska arter. Den biologiska mångfalden minskar och det påverkar miljökvalitetsnormerna för vatten. Främmande arter ingår inte som parameter i vattenförvaltningens föreskrift om klassificering och miljökvalitetsnormer avseende ytvatten (HVMFS 2019:25) och till följd av detta har främmande arter inte inkluderats i vattenförvaltningsarbetet. Havs- och vattenmyndigheten har ett övergripande ansvar för arbetet mot invasiva arter i vatten. Länsstyrelserna genomför tillsyn och åtgärder. Vattenmyndigheten avser att genomföra en förenklad analys av påverkan från invasiva arter i denna förvaltningscykel som pågår fram till 2027.

6.6. Brunare vatten

Att sjöar och vattendrag blir allt brunare (**brunifiering**) beror på naturliga processer där järn och organiskt material läcker från omgivande mark, vilket påverkar både ekosystemen i sjöarna och produktionen av dricksvatten. Problemet ökar sannolikt på grund av klimatförändringen. Det finns ännu ingen fastställd bedömningsgrund för brunifiering, vilket innebär att vi saknar redskap för att föreslå hur problemen kan åtgärdas. Havs- och vattenmyndigheten är den myndighet som kan fastställa bedömningsgrunder för brunifiering. Vattenmyndigheten undersöker möjliga sätt att hantera problemen utifrån kraven i dricksvattendirektivet.

7. Mer att läsa

Mycket arbete pågår alltså inom vattenmyndigheten och hos andra vattenaktörer. Miljöproblem, ansvarsfördelning och lösningsförslag har beskrivits förut och är därför översiktligt beskrivna här i samrådsunderlaget. Vi har sedan tidigare tagit fram prioriteringsverktyg, informationsmaterial, rapporter och liknande att fördjupa sig i. Detta tillsammans med länkar till information på vattenmyndigheternas webbplats har vi samlat här.

På vilket sätt kan vattenmyndighetens underlag, information och åtgärdsförslag förbättras så att det underlättar för fler åtgärder att bli genomförda? Föreslå gärna förbättringar i samrådssvaren.

7.1. Översiktlig information på webben

Vattenförvaltningsarbetet är i många delar komplext och innehåller många fackuttryck. På vattenmyndigheternas webbplats <http://www.vattenmyndigheterna.se> finns övergripande information som ska kunna läsas av alla, inte bara vattenspecialister. Där beskriver vi vattenmyndigheternas arbete och våra beslutsprodukter:

- [Förvaltningsplan | Vattenmyndigheterna](#)
- [Åtgärdsprogram | Vattenmyndigheterna](#)
- [Miljökvalitetsnormer för vatten | Vattenmyndigheterna](#)

I Förvaltningsplan för vatten 2022–2027 hittar du bland annat information om:

- vilka miljöutmaningar vi arbetar särskilt mycket med i distriktet,
- vattenförekomsternas tillstånd och vad som påverkar dem,
- vad vattenmyndigheterna gemensamt har identifierat som prioriterat att arbeta med på nationell nivå, för att få en bra förvaltning av våra vatten,
- viktiga vägval vi har gjort för arbetet under åren fram till 2027.

7.2. Stöd för arbetet

- Hur långt arbetet har kommit och vad som återstår att göra finns beskrivet i digitala åtgärdsunderlag i verktyget Storymap (berättande kartor). Här hittar du dem: [Digitala åtgärdsunderlag | Vattenmyndigheterna](#)
- Till de digitala åtgärdsunderlagen finns en Exceltabell som innehåller riskbedömningar för övergödning och miljögifter i både grund- och

ytvatten samt underlag för vattenskyddsåtgärder. Tabellen ger en detaljerad bild över vilka vattenförekomster i en kommun som behöver åtgärdas för vilka miljöproblem. Behoven kan skilja sig stort mellan olika kommuner. Läs mer om tabellen eller ladda ner den på samma sida som de digitala åtgärdsunderlagen.

- Vattenmyndigheten har också tagit fram ett kartverktyg för att underlätta prioriteringen av övergödningsåtgärder: [LST WebbGIS Övergödningskartan \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se/Overgodningskartan).

7.3. Publikationer i urval

På vattenmyndigheternas webbplats finns också informations- och utbildningsmaterial, rapporter med mera bland våra [publikationer](#). Läs dem på webben eller beställ från oss.

Här följer ett urval:

- Nyttan med bättre vatten är en skrift riktad till kommunpolitiker. Den förklarar varför arbetet behövs och ger exempel på vilken samhällsekonomisk nytta friska vatten ger.
[Nyttan med bättre vatten | Vattenmyndigheterna](#)
- Åtgärder för bättre vatten handlar om åtgärdsprogrammen och vem som ska göra vad. Skriften riktar sig främst till handläggare på kommuner och länsstyrelser.
[Åtgärder för bättre vatten | Vattenmyndigheterna](#)
- Utbildningsmaterial – Kommunernas roll i vattenförvaltningen består av en Powerpointpresentation och ett talmanus. Det är anpassat för kommunpolitiker, men kan också användas av dig som är miljöhandläggare, vattensamordnare eller som på något annat sätt jobbar med frågor som rör vatten.
[Utbildning för kommunpolitiker | Vattenmyndigheterna](#)

7.4. Lagstiftning och vägledning

- På vår webbplats hittar du också länkar till vattendirektivet och vattenförvaltningsförordningen: [EU:s vattendirektiv | Vattenmyndigheterna](#)
- Vattenförekomstindelning, statusklassificering och annat kartläggnings- och analysarbete regleras i föreskrifter från Havs- och vattenmyndigheten och SGU. De hittar du här: [Vattenförekomstindelning | Vattenmyndigheterna](#)
- Vägledning i form av bedömningsgrunder, hjälpredor, metodbeskrivningar med mera som används i vattenförvaltningsarbetet finns samlade i referensbiblioteket i VISS (se nedan).

7.5. Detaljerad information i VISS

De fysiska åtgärderna i miljön styr inte vattenmyndigheterna över. Däremot finns det förslag i ett åtgärdsbibliotek i databasen VISS – Vatteninformationssystem Sverige. Där finns också detaljerat data-underlag för vattenförekomsterna som åtgärdsprogrammen baseras på.

[Välkommen till VISS \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se/viss)

Ett nytt, modernt och tillgänglighetsanpassat VISS är under uppbyggnad.

[Prenumerera på VISS nyhetsbrev](#) för mer information om VISS 2.0.

8. Referenser

Dricksvattendirektivet. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten (omarbetning).

Havs- och vattenmyndigheten (2018). Frågor och svar om den nationella planen. Hämtat från [https://www.havochvatten.se/arbete-i-vatten-och-energiproduktion/vattenkraftverk-och-dammar/nationella-planen-
nap/fragor-och-svar-om-den-nationella-planen.html](https://www.havochvatten.se/arbete-i-vatten-och-energiproduktion/vattenkraftverk-och-dammar/nationella-planen-
nap/fragor-och-svar-om-den-nationella-planen.html), besökt den 28 oktober 2024

HVMFS 2019:25. Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2019:25) om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten.

Klimat- och näringslivsdepartementet (2024). Bättre förutsättningar för vattenkraftens omprövning. Hämtat från <https://www.regeringen.se/contentassets/4edca016c2d64f22bedbe07c16ba9922/promemoria-vattenkraft.pdf>

Naturvårdsverket (2023). Förslag till Regeringen: Underlag till den fördjupade utvärderingen av Sveriges miljömål 2023. Hämtat från <https://www.naturvardsverket.se/publikationer/7000/978-91-620-7088-5/>

Naturvårdsverket (2024). Prioriterad åtgärdsplan för Natura 2000 år 2021-2027. Hämtat från [https://www.naturvardsverket.se/om-
oss/regeringsuppdrag/slutredovisade-regeringsuppdrag/prioriterad-
atgardsplan-for-natura-2000-ar-2021-2027/](https://www.naturvardsverket.se/om-
oss/regeringsuppdrag/slutredovisade-regeringsuppdrag/prioriterad-
atgardsplan-for-natura-2000-ar-2021-2027/), besökt den 31 oktober 2024

Regeringen (2016). Prövning av vattenmyndigheternas förslag till åtgärdsprogram för 2015-2021 enligt förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. Regeringsbeslut 1:9. Hämtat från [https://www.regeringen.se/contentassets/3f11a20f9b3246878e7a3ea38ed1ea84/ny-katalog/beslut-om-provning-av-vattenmyndigheternas-forslag-
till-atgardsprogram-for-2015-2021.pdf](https://www.regeringen.se/contentassets/3f11a20f9b3246878e7a3ea38ed1ea84/ny-katalog/beslut-om-provning-av-vattenmyndigheternas-forslag-
till-atgardsprogram-for-2015-2021.pdf)

Regeringen (2020). Nationell plan för moderna miljövillkor för vattenkraften. Hämtat från <https://www.havochvatten.se/download/18.1bd43926172bdc4d64881cc0/1593414466212/regeringsbeslut-nationell-plan-moderna-miljovillkor.pdf>

Regeringskansliet (2021). Strategisk plan för den gemensamma jordbrukspolitiken. Hämtat från <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/12/strategisk-plan-for-den-gemensamma-jordbrukspolitiken/>, besökt den 18 mars 2022

Regeringskansliet (2024). Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023-2027. Hämtat från <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/landsbygd-livsmedel-och-areella-naringar/sveriges-strategiska-plan-for-den-gemensamma-jordbrukspolitiken-20232027/>, besökt den 28 oktober 2024

Ronneby kommun (2024). Arbetets gång. Hämtat från <https://www.ronneby.se/bygga-bo--miljo/vatten-och-avlopp/pfas-information/arbetets-gang.html>, besökt den 30 oktober 2024

SMHI (2024). Samhällsaktörer i samverkan för hållbar vattenförvaltning. Hämtat från <https://www.smhi.se/nyhetsarkiv/samhallsaktorer-i-samverkan-for-hallbar-vattenforvaltning-1.206688>, besökt den 30 oktober 2024

SOU 2013:69. Ny tid ny prövning - förslag till ändrade vattenrättsliga regler. Hämtat från <http://data.riksdagen.se/dokument/H1B369>

Tullstorpsåprojektet (2024). Tullstorpsåprojektet: Från källa till mynning – Det unika projektet. Hämtat från <https://tullstorpsan.se/>, besökt den 28 oktober 2024

Vattendirektivet. Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område.

Vattenförvaltningsförordning (2004:660).

Vattenmyndigheten Södra Östersjön (2022). Delförvaltningsplan mot torka och vattenbrist 2022–2027: Södra Östersjöns vattendistrikt. Hämtat från <https://www.vattenmyndigheterna.se/download/18.47dc7e74182e92fe269b953/1662095112537/Delf%C3%B6rvaltningsplan%20mot%20torka%20och%20vattenbrist%202022-2027%20S%C3%B6dra%20%C3%96stersj%C3%B6n.pdf>

Vattenmyndigheten Södra Östersjön, Sydvatten, & Lunds universitet. (2023). Gemensam förvaltning av vattenresursen: En fallstudie i Kävlingeåns avrinningsområde med syfte att identifiera intressenter och deras motiv för en långsiktig samverkan. https://www.vattenmyndigheterna.se/download/18.5dfc954d18d1d0e684b20f8/1705657862444/Gemensam%20fo%CC%88rvaltning%20av%20vattenresursen_rapport_highres.pdf

Vattenmyndigheterna (2022a). Förvaltningsplan för vatten 2022–2027: Södra Östersjöns vattendistrikt. Hämtat från <https://www.vattenmyndigheterna.se/download/18.47dc7e74182e92fe269b933/1662094455837/F%C3%B6rvaltningsplan%20f%C3%B6r%20vatten%202022-2027%20S%C3%B6dra%20%C3%96stersj%C3%B6ns%20vattendistrikt.pdf>

Vattenmyndigheterna (2022b). Torka och vattenbrist: Förslag till fortsatt arbete. Hämtat från <https://www.vattenmyndigheterna.se/download/18.3d03f2b3180029a416945720/1651500899210/Torka%20och%20vattenbrist%20-%20F%C3%B6rslag%20till%20fortsatt%20arbete%202022-1.pdf>

Vattenmyndigheterna (2022c). Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027: Södra Östersjöns vattendistrikt. Hämtat från <https://www.vattenmyndigheterna.se/download/18.47dc7e74182e92fe269baac/1662097509951/%C3%85tg%C3%A4rdsprogram%20f%C3%B6r%20vatten%202022-2027%20S%C3%B6dra%20%C3%96stersj%C3%B6ns%20vattendistrikt.pdf>

Vattenmyndigheterna (2024a). Information om myndigheternas återrapportering av Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 och Delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist 2022–2027. Hämtat från <https://www.vattenmyndigheterna.se/download/18.521ad67d1900c6f198f55e83/1724327338293/Information%20om%20myndigheternas%20%C3%A5t%20errapportering%20av%20%C3%85tg%20%C3%A4rdsprogram%20f%C3%B6r%20vatten.pdf>

Vattenmyndigheterna (2024b). Kraftigt modifierad vattenförekomst. Hämtat från <https://www.vattenmyndigheterna.se/vattenforvaltning/miljokvalitetsnorer-for-vatten/kraftigt-modifierad-vattenforekomst.html>, besökt den 28 oktober 2024

Vattenmyndigheterna (2024c). Principer för beslut om miljökvalitetsnormer. Hämtat från <https://www.vattenmyndigheterna.se/vattenforvaltning/miljokvalitetsnormer-for-vatten/principer-for-beslut-om-miljokvalitetsnormer.html>, besökt den 28 oktober 2024

Vattenmyndigheterna (2024d). Rapportering av arbetet med åtgärdsprogrammet. Hämtat från <https://www.vattenmyndigheterna.se/atgarder/rapportering-av-arbetet-med-atgardsprogrammet.html>, besökt den 28 oktober 2024

Vattenmyndigheterna (2024e). Tillståndet i vattnet. Hämtat från <https://www.vattenmyndigheterna.se/vattenforvaltning/tillstandet-i-vattnet.html>, besökt den 28 oktober 2024

Vattenmyndigheterna (2024f). Vattenmyndighetens roll vid omprövning av vattenkraft. Hämtat från <https://www.vattenmyndigheterna.se/vattenforvaltning/miljokvalitetsnorer-for-vatten/vattenmyndighetens-roll-vid-omprovning-av-vattenkraft.html>, besökt den 28 oktober 2024

Vattenmyndigheterna (2024g). Åtgärdsbehov för och genomförda fysiska åtgärder mot övergödning i jordbrukslandskapet. Hämtat från <https://www.vattenmyndigheterna.se/download/18.124ff72a1926b1500a782e/1728387873099/%C3%85tg%C3%A4rdsbehov%20f%C3%B6r%20och%20genomf%C3%B6rda%20fysiska%20%C3%A5tg%C3%A4rder%20mot%20%C3%B6verg%C3%B6dning%20i%20jordbrukslandskapet.pdf>

VISS (2024). Vatteninformationssystem Sverige. Hämtat från <https://viss.lansstyrelsen.se/>, besökt den 28 oktober 2024

Översvämningsdirektivet. Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/60/EG om bedömning och hantering av översvämningsrisker.

Samråd om vattenutmaningar

Vatten är livsviktigt. Det vet vi alla, men trots det behandlas inte alltid vattnet som den värdefulla resurs det faktiskt är.

Nu pågår samråd om vattenutmaningar som Vattenmyndigheten i Södra Östersjöns vattendistrikt har identifierat.

Vill du påverka inriktningen på vattenarbetet för att möta utmaningarna? Svara på samråds-frågorna senast den 30 april 2025.

Länsstyrelserna

www.lansstyrelsen.se
www.vattenmyndigheterna.se